

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ СУЧАСНОЇ ПРОКУРАТУРИ В УКРАЇНІ ORGANIZATION OF MODERN PROSECUTOR'S WORK IN UKRAINE

Микитюк А.С., магістр права

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена темі «Організація роботи сучасної прокуратури в Україні», зокрема, унаслідок проведення в Україні реформи прокуратури у 2020 році. У статті визначено поняття «прокурор» з погляду правової доктрини й національного законодавства, характерні особливості правового статусу прокурора сучасної прокуратури в Україні. Установлено функції сучасної прокуратури в Україні, відповідно до Закону України «Про прокуратуру», а також законодавчі вимоги, які висуваються до кандидата на посаду прокурора в Україні. Подано визначення прокурорського самоврядування як гарантії незалежності сучасного прокурора в Україні. Досліджено систему прокуратури в Україні та її структуру, а також правовий статус та особливості кожного елемента системи прокуратури в Україні. Проаналізовано правовий статус прокурора за національним законодавством, урахувавши зміни, що внесені Верховною Радою України внаслідок реформи прокуратури у 2019 році. Окремо наводиться характеристика правового статусу прокурора Генеральної прокуратури та регіональних прокуратур України, також досліджується правовий статус прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, надається визначення Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, вирізняються недоліки й переваги правового регулювання правового статусу прокурора Генеральної прокуратури, прокурорів регіональних прокуратур і прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. У контексті дослідження організації роботи сучасної прокуратури в Україні запропоновано законодавчі зміни щодо вимог до кандидата на посаду прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Охарактеризовано особливості правового статусу прокурора відповідно до реформи прокуратури в Україні.

Ключові слова: прокурор, прокуратура, реформа прокуратури, Офіс Генерального прокурора, обласна прокуратура, окружна прокуратура, Спеціалізована антикорупційна прокуратура.

The article is devoted to the topic "Organization of the modern prosecutor's office in Ukraine", in particular as a result of the reform of the prosecutor's office in Ukraine in 2020. The article defines the concept of "prosecutor" in terms of legal doctrine and in terms of national legislation, characteristic features of the legal status of the prosecutor of the modern prosecutor's office in Ukraine. The article defines the functions of the modern prosecutor's office in Ukraine, in accordance with the Law of Ukraine "On the Prosecutor's Office", as well as the legislative requirements that are put to the candidate for the position of prosecutor in Ukraine. The article contains the definition of prosecutorial self-government as a guarantee of independence of the modern prosecutor in Ukraine. The prosecutor's office system in Ukraine and its structure, as well as the legal status and features of each element of the prosecutor's office system in Ukraine are investigated. The article analyzes the legal status of the prosecutor under national law, taking into account the changes made by the Verkhovna Rada of Ukraine following the prosecution reform in 2019. The article describes separately the character of the legal status of the Prosecutor General of the Prosecutor General's Office and regional prosecutor's offices of Ukraine, as well as investigates the legal status of the Prosecutor of the Specialized Anti-corruption Prosecutor's Office, defines the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office, distinguishes the disadvantages and advantages of the legal regulation of the Prosecutor's Office, prosecutors. In the context of the study of the organization of work of the modern prosecutor's office in Ukraine, the article proposes legislative changes in the context of the requirements for the candidate for the post of prosecutor of the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office. The article describes the features of the prosecutor's legal status in accordance with the reform of the prosecutor's office in Ukraine.

Key words: Prosecutor, Prosecutor's Office, Prosecutor's Reform, Attorney General's Office, Regional Prosecutor's Office, District Prosecutor's Office, Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office.

У процесі реформування та євроінтеграції державницьких процесів в Україні інститут прокуратури також зазнає змін, розвивається й реформується, тому потребує дослідження, виявлення переваг і недоліків, а також пропозицій щодо вдосконалення, а найголовніше співвіднесення з досвідом країн континентальної Європи й дослідження можливого запозичення зарубіжного ефективного досвіду в Україні.

Задля визначення проблем законодавчого закріплення повноважень прокурора в Україні варто насамперед визначити правовий статус прокурора в Україні. Варто зазначити, що нещодавно проведено реформу прокуратури й, відповідно, у результаті цієї реформи внесено зміни в Закон України «Про прокуратуру», основними новелами варто вважати ліквідацію військової прокуратури, створення Офісу Генерального прокурора замість Генеральної прокуратури, генеральний прокурор визначатиме порядок атестації прокурорів, місцеві прокуратури тепер будуть окружними тощо.

Прокуратура в Україні становить єдину систему, яка, відповідно до Конституції України та чинних нормативно-правових актів, здійснює функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави.

Нещодавно прийнята реформа прокуратури вносить свої новели як у структуру системи органів прокуратури, так і в порядок безпосереднього її функціонування.

Визначення поняття «прокурор» відсутнє в Законі України «Про прокуратуру», однак у ст. 2 Закону визна-

чено функції самої прокуратури, зазначено, що функції прокуратури здійснюються виключно прокурорами згідно зі ст. 5 Закону [1].

Отже, ст. 2 Закону України «Про прокуратуру» під функціями прокуратури зазначає:

- підтримання державного обвинувачення в суді;
- представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених цим Законом;
- нагляд за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;
- нагляд за додержанням законів під час виконання судових рішень у кримінальних справах, а також під час застосування інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян;
- міжнародне співробітництво.

У свою чергу, ст. 5 Закону України «Про прокуратуру» зазначає, що функції прокуратури України здійснюються виключно прокурорами. Делегування функцій прокуратури, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається [1].

Статус прокурора визначено ст. 4 Закону України «Про прокуратуру», а саме у відповідному положенні зазначається, що статус прокурорів визначається Конституцією України, чинним законодавством України та міжнародними договорами, ратифікованими Верховною Радою України [1].

Поняття «прокурор» визначається як службова особа органу прокуратури, що склала присягу та має посвід-

чення прокурора встановленого зразка, яка виконує функції прокуратури та несе відповідальність за свої дії відповідно до чинного законодавства України.

На думку О. Кучинської, охороною та захистом учасників кримінального провадження прокурор має займатися реалізуючи свою функцію прокурорського нагляду, що полягає в запобіганні порушенням, контролі за дотриманням охорони й захисту прав, оперативності реагування на порушення, усе це забезпечується повноваженнями прокурора, передбаченими чинним законодавством. Ми повністю погоджуємося з думкою науковиці [2].

Заборонено впливати, тиснути на прокурора або втручатися в реалізацію ним своїх повноважень, також законодавством передбачено порядок фінансування й організаційного забезпечення діяльності прокурорів в Україні тощо.

Важливою гарантією незалежності прокурора є наявність органу прокурорського самоврядування, наявність засобів забезпечення особистої безпеки прокурора, правового захисту щодо нього та членів його сім'ї. Також прокурор призначається на посаду безстроково відповідно до чинного законодавства України.

Для осіб, які мають на меті стати прокурором, є певні вимоги, а саме, згідно зі ст. 27 Закону України «Про прокуратуру», ці особи, претенденти на посаду, мають бути громадянами України, володіти державною мовою, повинні мати вищу юридичну освіту, стаж роботи в галузі права не менше ніж 2 роки.

Вимога для кількості років стажу роботи різниться в контексті визначення деталей посади, якщо прокурору буде достатньо 2-х років стажу, то прокурору обласної прокуратури необхідно мати щонайменше 3 роки стажу в галузі права, а прокурору Офісу Генерального прокурора, відповідно, – щонайменше 5 років стажу в галузі права.

Особливістю вимог до прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, що визначені ч. 5 ст. 27 Закону України «Про прокуратуру», є те, що громадянство України не є вимогою, натомість серед вимог є володіння державною мовою, стаж щонайменше 5 років у галузі права та вища юридична освіта [1].

На нашу думку, прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури обов'язково має бути громадянин України, адже мова йде про доступ до дуже важливих документів України.

На думку І. Європіної та А. Мудрова, правовий статус прокурора доцільно досліджувати в декількох аспектах – у функціональному та організаційному аспектах, адже організаційний аспект включає особливості порядку набуття правового статусу прокурором, порядку здійснення прокурорських повноважень, порядку припинення такого правового статусу й особливості забезпечення цього правового статусу, тоді як функціональний аспект передбачає характеристику прокурорського функціоналу, місце конкретного прокурора, статус якого розглядається, в ієрархії прокурорів різного статусу прокуратур в Україні [3].

Прокуратура України становить єдину систему, яка функціонує в порядку, закріпленому Конституцією України та чинним законодавством, з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства й держави, [1] а саме систему прокуратури України становлять Офіс Генерального прокурора, обласні прокуратури, окружні прокуратури та Спеціалізована антикорупційна прокуратура, відповідно, реформою прокуратури від 25 вересня 2019 року ліквідовано Військову прокуратуру.

За потреби Законом передбачена можливість утворювати спеціалізовані прокуратури на правах структурного підрозділу Офісу Генерального прокурора, на правах обласних, окружних, підрозділу окружної прокуратури й за рішенням Генерального прокурора.

Загальна чисельність працівників органів прокуратури становить не більше ніж 15000 осіб, зокрема загальна чисельність прокурорів становить не більше ніж 10000 осіб.

Положенням також визначено, що в структурі прокуратури, окрім прокурорів, установлюються й інші посади державних службовців та інших працівників, діяльність яких регулюється чинним законодавством України.

Прокурором Спеціалізованої антикорупційної прокуратури може бути особа, яка має вищу юридичну освіту, володіє державною мовою та має досвід роботи в галузі права не менше ніж 5 років.

Прокурором може бути громадянин України з вищою юридичною освітою, що володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше ніж 2 роки, прокурором обласної прокуратури – особа, яка має стаж не менше ніж 3 роки, прокурором Офісу Генерального прокурора – особа, що має стаж роботи в галузі права не менше ніж 5 років.

До складу повноважень Генерального прокурора належать такі: представництво прокуратури в органах державної влади, місцевого самоврядування, прокуратурах іноземних держав, у міжнародних організаціях та інших установах, підприємствах та організаціях; організація діяльності органів прокуратури України, визначення повноважень Офісу Генерального прокурора, обласних та окружних прокуратур у частині виконання конституційних функцій; призначення прокурорів на адміністративні посади та звільнення їх з адміністративних посад у випадках і порядку, установлених чинним законодавством; здійснення розподілу обов'язків між першим заступником і заступниками Генерального прокурора; затвердження актів з питань щодо внутрішньої організації діяльності органів прокуратури, у тому числі щодо електронного документообігу; затвердження стратегії розвитку прокуратури; затвердження положення про систему індивідуального оцінювання якості роботи прокурорів і систему оцінювання якості роботи прокурорів; вимірювання й регулювання навантаження на прокурорів; забезпечення виконання вимог щодо підвищення кваліфікації прокурорів Офісу Генерального прокурора; затвердження загальних методичних рекомендацій для прокурорів з метою забезпечення однакового застосування норм законодавства України під час здійснення прокурорської діяльності; видання наказів з питань, що належать до адміністративних повноважень Генерального прокурора, у порядку, визначеному чинним законодавством України.

До складу повноважень керівників окружної прокуратури належать такі: представництво окружної прокуратури й організація її діяльності; вирішення питання щодо підвищення кваліфікації прокурорів окружної прокуратури; контроль щодо ведення й аналізу статистичних даних, організація вивчення й узагальнення практики застосування законодавства, інформаційно-аналітичне забезпечення прокурорів з метою підвищення якості здійснення ними своїх функцій тощо.

Спеціалізована антикорупційна прокуратура є самостійним структурним підрозділом Офісу Генерального прокурора України, повноваження якої полягають у здійсненні нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України; підтриманні державного обвинувачення у відповідних провадженнях і представництві інтересів громадянина або держави в суді у випадках, передбачених Законом України «Про прокуратуру» і пов'язаних із корупційними

або пов'язаними з корупцією правопорушеннями. Міжнародне співробітництво є також однією з функцій Спеціалізованої антикорупційної прокуратури відповідно до ст. 8 Закону України «Про прокуратуру» [1].

Спеціалізована антикорупційна прокуратура має свого керівника, а прокурори цієї прокуратури проходять відкритий конкурс за участі конкурсної комісії в складі керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та визначених ним і Генеральним прокурором осіб, організаційними питаннями проведення конкурсу займається керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

Порядок проведення конкурсу, склад конкурсної комісії та інші організаційні питання визначені ст. 8-1 Закону України «Про прокуратуру».

Згідно зі ст. 8-1 Закону України «Про прокуратуру», місцем розташування Спеціалізованої антикорупційної прокуратури є приміщення Національного антикорупційного бюро України, службові приміщення Офісу Генерального прокурора (обласної чи окружної прокуратури), які розташовані окремо від інших службових приміщень Офісу Генерального прокурора (обласної чи окружної прокуратури) [1].

У контексті пропозицій щодо вдосконалення нормативного закріплення повноважень прокурора ми пропонуємо закріпити визначення поняття «прокурор» у Законі України «Про прокуратуру». Наступною нашою пропозицією є вимоги до кандидата на посаду прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури доповнити вимогою щодо громадянства України як однією з основних вимог. Також пропонуємо ліквідувати як підставу притягнення до дисциплінарної відповідальності «вчинення дій, що порочать звання прокурора і можуть викликати сумнів у його об'єктивності, неупередженості та незалежності, у чесності та непідкупності органів прокуратури», виключати її з переліку підстав притягнення до дисциплінарної відповідальності, адже ця підстава є суб'єктивною.

Висновки. У контексті пропозицій щодо вдосконалення нормативного закріплення повноважень прокурора ми пропонуємо закріпити визначення поняття «прокурор» у Законі України «Про прокуратуру». Наступною нашою пропозицією є вимоги до кандидата на посаду прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури доповнити вимогою щодо громадянства України як однією з основних вимог. Також пропонуємо ліквідувати як підставу притягнення до дисциплінарної відповідальності «вчинення дій, що порочать звання прокурора і можуть викликати сумнів у його об'єктивності, неупередженості та незалежності, у чесності та непідкупності органів прокуратури», виключати її з переліку підстав притягнення до дисциплінарної відповідальності, адже ця підстава є суб'єктивною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про прокуратуру : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2015. № 2–3. Ст. 12.
2. Кучинська О.П. Принципи кримінального провадження в механізмі забезпечення прав його учасників : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 288 с. С. 186.
3. Мудров А., Європіна І. Правовий статус керівника в системі органів прокуратури. *Вісник прокуратури*. 2014. № 1. С. 103–109.